

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В ПРОЦЕСІ ПЕРЕКЛАДУ РЕАЛІЙ В ХУДОЖНІХ ТЕКСТАХ (НА ПРИКЛАДІ РОМАНУ Д. ОВЕНС «ТАМ, ДЕ СПІВАЮТЬ РАКИ»)

Художня література здавна виконувала важливу роль доступного пізнавального засобу та слугувала важливим компонентом міжкультурної комунікації задовго до появи розвинутих новітніх технологій. Запорукою успішного перекладу художніх творів важливими є не лише здатність перекладача виокремлювати та вдало передавати певні мовні одиниці, а й наявність фонових знань в різноманітних галузях та вміння зберегти контекстуальні деталі тексту для подальшої адаптації вихідного матеріалу до сприйняття цільовою аудиторією. Особливістю будь-якого художнього тексту є наявність великої кількості стилістично забарвлених мовних одиниць, авторських неологізмів та реалій. Останні, завдяки притаманній їм своєрідності та унікальності, доволі часто спричиняють труднощі в процесі перекладу.

Актуальність даної теми полягає в тому, що, на даний момент, проблема перекладу реалій в художніх текстах потребує глибшого дослідження. Зважаючи на наслідки процесу невинної глобалізації, який значно охоплює сферу лінгвістики, вважаємо, що висвітлена проблема вимагає модернізації підходів до її вирішення.

Метою цієї статті є визначення особливостей перекладу реалій у художньому творі на матеріалі перекладу роману Д. Овенс «Там, де співають раки» українською мовою.

Об'єктом дослідження є реалії світу природи та побутові реалії.

Реалія (лат. *realis* – дійсний) — предмет (явище, поняття), що належить природі, культурі, побуту, історії і гадується у художньому творі, а також слова котрі його називають, прислів'я, приказки, афоризми тощо, які відтворюють соціо-культурну, національну специфіку. Реалія безпосередньо відображає речовий світ, пейзаж, інтер'єр, стилістичні аспекти наративу, опосередковано — сюжет, розмежовується на об'єктивну (сукупність конкретних форм зовнішньої дійсності) та суб'єктивну (явища свідомості й несвідомого) [1]. Українська перекладознавиця Р. Зорівчак вважає, що реалії — це «моно- і полілексемні одиниці, основне лексичне значення яких вміщає (в плані бінарного зіставлення) традиційно закріплені за ними комплекс етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності мови-сприймача» [2]. Відповідно, можемо зазначити, що реалії складають прошарок мовних одиниць, здебільшого наявний в одній-двох історично споріднених культурах, необхідний для повноцінної передачі колоритного та суспільно-історичного змісту та надає мові унікального характеру.

Проаналізувавши ґрунтовні дослідження болгарських перекладознавців С. І. Влахова та С. П. Флорина [3], англійського мовознавця П. Ньюмарка [4], а також української перекладознавиці Р. П. Зорівчак [2], класифікація реалій відбувається наступним чином:

За предметною ознакою: географічні (мовні одиниці пов'язані з фізичною географією, її розділами та суміжними сферами; природні явища та доквілля); етнографічні або побутові (реалії, які описують побут людини; працю; мистецькі та культурні аспекти; етнічні об'єкти; одиниці виміру та гроші/ валюти); суспільно-політичні (адміністративно-територіальні одиниці; органи та представники влади; політичні діячі та суспільні/ патріотичні рухи); військові реалії (зброя; підрозділи та інші формування; військові звання).

За місцевою ознакою: зовнішні та внутрішні (в площині мови оригіналу та мови перекладу; далі МО та МП відповідно); Умовно «чужі» — запозичені слова, калька, неологізмами, оказіоналізмами та інтернаціоналізмами; умовно «свої» — локальні, притаманні певній мові лексичні одиниці; в площині однієї мови).

Беручи до уваги погляди мовознавців та дослідників, можемо висувати, що реалії потребують особливого підходу в процесі перекладу з МО на МП. Саме тому важливими є не лише фонові знання перекладача, а й правильно обрані перекладацькі трансформації для забезпечення збереження змісту та смислового навантаження ідентифікованої мовної одиниці. Згідно з науковими розвідками та висновками, наведеними у дослідженнях О. В. Ребрія [5], Р.

П. Зорівчак [2] та С. І. Влахова та С. П. Флорина [3], можемо виділити наступні способи перекладу реалій:

Транскодування / транслітерація; Описовий переклад (вимагає від перекладача розгорнутого пояснення значення лексичної одиниці та, зазвичай, подається у вигляді примовки «перекладача» внизу сторінки); Контекстуальний переклад (передбачає передачу значення реалії за допомогою контексту/ змісту тексту чи конкретної ситуації, яка допомагає розкрити її суть); Створення неологізму (потребує створення нової мовної одиниці);

Генералізація/ конкретизація (передбачає заміну одиниці МО з більш вузьким значенням одиницею МП з більш широким значенням; алгоритм дій у випадку з конкретизацією протилежний).

Дослівний переклад/ уподібнення (відтворення реалії МО в МП без зміни структури мовної одиниці).

Зважаючи на тематичне наповнення книжки та, відповідно, численні описи природних явищ, зокрема поведінки та життєдіяльність тваринного світу, для демонстрації трансформацій наведемо приклади перекладу побутових реалій та реалій світу природи на матеріалі роману Делії Овенс «Там, де співають раки»/ «Where the crawdads sing» [8] та його перекладу українською мовою [9].

Marsh is a space of light, where grass grows in water, and water flows into sky./ Марші — це сповнене світла місце, де з вод, що линуть просто до небес, буяють трави.

В оригіналі для позначення та опису місцевості авторка вживає слово marsh, для позначення низовинної місцевості/ ландшафту з вологим кліматом біля озера/ річки/ моря, яку часто затоплює водою.[6] Для перекладу було застосовано прийом транскодування та використано відповідний аналог марші в українській мові, з подальшою примовкою перекладача для кращого розуміння. Попри те, що для українського читача таке поняття є малознайомим, контекстуальна заміна його на більш відоме лиман (затока з морською водою в гирлі річки або озеро поблизу моря, іноді багате на грязі з лікувальними властивостями) була б невиправданою через деяку відмінність понять. [7]

Back in the shack they fried the fish and hush puppies “fat as goose aigs.”

Удома вони посмажили рибу й хашпаппі — хрусткі кульки з кукурудзяного тіста, “жирні, мов гусячі яйця.”

Слово hush puppies вжито зі значенням хрусткі кульки з тіста, обсмажені у великій кількості олії. Попри те, що технологія приготування та й зовнішній вигляд страви має схожість до «пончиків» або ж «пампушків», притаманній українській реалії, перекладачка О. Жильникова уникнула генералізації чи конкретизації значення і вдалася до прийому транскодування. Найпоширеніше пояснення назви полягає в тому, що в цій місцевості Північної Америки після на риболовлі починали заготовлювати свій улов і їхні гончі собаки починали завивати й гавкати в очікуванні. Для втихомирення тварин, кухарі смажили шматочки тіста і кидали їх собакам, щоб ті замовкли; звідси пішла й назва (hush — тихо (нак.); puppies — собачата).

She knew the owner, Mr. Johnny Lane, always referred to her family as swamp trash, but dealing with him, the storms, and tides would be worth it.

Кая знала, що власник заправної станції, містер Джонні Лейн, завжди називав її родину не інакше, як «сволота з болота».

В процесі перекладу цієї реалії було утворено неологізм сволота з болота, оскільки в англійській мові подається наступне (негативне) значення реалії swamp trash — селюк/-чка; ті, хто проживають в гетто/ нетрях на околиці населеного пункту і мають сильний південний акцент; нероби без постійної зайнятості. [10].

Her overalls pockets were stuffed with packages of saltines, which the waitress had left on the table for the taking.

В кишені комбінезона напхала повно солоних крекерів, які офіціантка лишила на столі. Відомий в Сполучених Штатах крекер saltines — тонкий, зазвичай квадратний крекер, який має перфорацію на поверхні, а також виразно суху та хрустку текстуру, в тексті перекладу замінюється контекстуальним аналогом «солоні крекери».

Проаналізувавши динаміку трансформацій реалій в процесі перекладу, можна зробити висновок про те, що вжиті автором художнього твору мовні одиниці завжди є обґрунтованими,

саме тому перекладачеві важливо зберегти і адекватно передати їхнє значення та смислове навантаження при перекладі. Наведені нами приклади підтверджують важливість точної передачі реалій в художніх текстах. Попри цей факт, що окремі випадки вилучення реалії в тексті МП не впливають на ступінь сприйняття та розуміння читачем змісту твору, це свідчить про нездатність перекладача ідентифікувати та трансформувати засоби міжкультурної комунікації закладені автором твору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ковалів Ю. І. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. Київ : Академія, 2007. 307 с.
2. Зорівчак Р. Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів української прози)/ Р. Зорівчак. – Л., 1989.
3. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе / С. Влахов, С. Флорин. – М.: Международные отношения. – 1980. – 342 с.
4. Newmark P. A textbook of translation. New York : Prentice hall, 1998. 292 p.
5. Ребрії, О. В. (2012). Сучасні концепції творчості у перекладі. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна
6. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/marsh>
7. Словник української мови: в 11 томах. — Том 4, 1973. — Стор. 485.
8. Там, де співають раки / Делія Овенс; пер. з англ. О. Жильникової. — Х. : Віват, 2021. — 432 с.
9. Where the crawdads sing / Delia Owens. New York : G. P. Putnam's Sons, 2018.
10. <https://www.urbandictionary.com/define.php?term=Swamp%20Trash>

*Полов'юк Світлана
Науковий керівник— доц. Кравець Світлана*

ЮРИДИЧНІ ТЕРМІНИ В ЮРИДИЧНОМУ ДИСКУРСІ ТА ЇХНЯ КЛАСИФІКАЦІЯ

Юридична лінгвістика є відносно новою дисципліною, яка спрямована на поєднання лінгвістичних аспектів з юридичними. Вона вивчає правовий дискурс з точки зору мови. Правовий дискурс є дуже широким і складним явищем, що передбачає використання специфічної лексики та застосування соціальної взаємодії.

Акти комунікації та юридичні тексти, що реалізуються в юриспруденції, можна віднести до цього дискурсу. Необхідно зазначити, що такий вид дискурсу поділяють на письмовий та усний. Відповідно, при роботі з офіційними документами використовуватиметься писемне мовлення, а під різноманітних процесів, що передбачають переговори – усне [9]. Юридичний дискурс, як загальний термін, описує величезний спектр правових явищ: письмових (законодавство чи інші юридичні документи), усних (наприклад, взаємодія в залі суду) і невербальних явищ (будь-яких речових доказів або фізичного оформлення зали суду). Грунтуючись на двох функціях мови права: регулятивній та інформаційній (комунікативній), правові дискурси можна поділити на три категорії: суто прескриптивні (закони, нормативні акти, контракти та угоди), дескриптивні, але також і прескриптивні (судові рішення та інші інструменти) і суто дескриптивні (юридична наука)» [7, с. 2-3].

Залежно від сфери їх використання розрізняють декілька типів правових дискурсів. Серед них: інституційний, судовий, тощо [8]. Всі вони пов'язані між собою. Мабуть, одним із найважливіших є інституційний дискурс. За А. Ф. Фрідом, «інституційний дискурс стосується словесного обміну між двома чи більше людьми за обставин, коли принаймні один оратор або учасник є представником пов'язаної з роботою установи».

Правовий дискурс, поряд із політичним, економічним, дипломатичним та іншими дискурсами, має дві основні помітні характеристики: учасників дискурсу та мету спілкування. Метою юридичного дискурсу є врегулювання правових відносин і визначення спрямованості мисленнєвої діяльності суб'єктів аргументації, тобто для чого вони беруть участь у юридичному дискурсі (для пошуку істини, вирішення певних проблем, розв'язання суперечок, досягнення консенсусу тощо).